

**СЪВРЕМЕННИ ПРИЛОЖЕНИЯ НА СТАРИТЕ
ПРОСТРАНСТВЕНИ ИЗМЕРЕНИЯ**

РЕЦЕНЗИЯ

ЗА КНИГАТА НА

ПРОФ. Д.И.Н. МАНЧО ВЕКОВ

**„КАК ДЕДИТЕ НИ СА ИЗМЕРВАЛИ ПРОСТРАНСТВОТО?“
(СОФИЯ: РЕКЛАМНО ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА „DIO MIRA“,
2022. 171 с. ISBN: 978-619-7696-08-0)**

От гл. ас. д-р Александър Стоянов,
Институт за исторически изследвания
на Българската академия на науките
София, България,
e-mail: aleksandarstoyanov@abv.bg,
ORCID: 0000-0002-3834-0700

**THE CONTEMPORARY APPLICATIONS OF OLD
MEASUREMENTS OF SPACE REVIEW OF PROF. DR. SC. HIST.
MANCHO VEKOV'S BOOK „KAK DEDITE NI SA IZMERVALI
PROSTRANSTVOTO?“¹ (SOFIA, IZDATELSKA KUSHTA
“DIO MIRA”, 2022, 171 p. ISBN: 978-619-7696-08-0)**

By d-r Aleksandar Stoyanov,
Assistant professor, Institute for Historical Studies,
Bulgarian Academy of Sciences,
Sofia, Bulgaria, e-mail: aleksandarstoyanov@abv.bg,
ORCID: 0000-0002-3834-0700

С настъпването на новото хилядолетие темата за измерването и усвояването на пространството се превърна във водещ елемент от развитието на човечеството. В епохата на дигитални технологии, изкуствен интелект и стремеж към космически открития въпросът за задаване на пространствени параметри на заобикалящата ни реалност се утвърждава като неделима част от осмисля-

¹ Translated in English as “*How Our Ancestors Measured Space?*”.

нето на вселената. Изправени пред научни дебати около концепции като тези за „струнната теория“, квантовата механика и идеите за двуизмерната реалност, въпросът за това, как да измерваме обема, разстоянията и физическите величини като цяло, тепърва ще предизвиква спорове и диалози в академичните кръгове.

На фона на тази динамика темата за миналото на метрологията се оказва изключително важна за консолидирането на досегашното научно развитие. В стремежа си за уеднаквяване на стандартите съвременният човек често губи перспектива за огромното многообразие от средства за изграждане на пространствените възприятия, използвани от предците ни в отминалите епохи. Логиката, по която тези способности и величини за измерване отразяват начина, по който отминалите поколения са възприемали света около себе си, може да ни разкрие много и за психологията на цивилизациите, тяхното светоусещане и самоосъзнаване в духовен и физически смисъл.

При все това, изследването на мерните единици и мерителните системи от миналото остава изключително слабо разработено научно направление не само в България, но и по света като цяло. В този контекст изследването на проф. д.и.н. Манчо Веков представлява основополагащ труд за българската метрология и история.

Изследването „*Как дедите ни са измервали пространството*“ представлява пореден етап от дългогодишните научни дирения и работа на автора. Книгата обобщава и надгражда богатата академична продукция на проф. Веков, градена в продължение на няколко десетилетия в рамките на забележителната му по своя обхват и интензивност кариера. В този смисъл книгата – обект на настоящата рецензия, се явява най-сериозният труд по история на метрономията, публикуван в България в периода от 1989 г. до годината на своето издаване – 2022.

Оформена в обем от 171 страници, книгата на проф. Веков е разделена на пет основни сегмента. Въведението прави необходимото обобщение на проблемите, които изследването се стреми да разреши. Авторът съчетава един по-пространен обзор на различни мерни единици с историята на техния произход и логиката, която древните хора са използвали при подбирането на конкретните средства за измерване. Веков предлага и кратка, но точна обосновка на метричната система, спрямо която ще гради съпоставката на останалите мерни единици, изложени по-нататък в изследването (с. 5–8).

Първата глава от научния труд е озаглавена „*Мерки за дължина*“ и е с обем от 30 страници. В нея авторът обръща внимание на важноста на дължината като основен елемент от изграждането на концепцията за измерване, опирайки се на древния едноизмерен модел за обследване на пространството, прилаган в най-ранните етапи на човешкото развитие. Успоредно с това, историкът обрисова и обяснява важноста на човешката физика за изграждане на по-ранните мерителни системи, както и логиката, която налага използването на определени части от човешкото тяло, в това число и самото тяло, като модел за изгражда-

не на първоначалното измерване на обграждащото ни пространство (с. 9–13). Веков не пропуска да отбележи и как с усложняване на обществените взаимоотношения човешките групи започват да се нуждаят от един по-стандартизиран подход към отмерването на пространството, което налага появата на стандарти за измерване (с. 14–15). Използвайки аршина и неговите разновидности като конкретен пример (*case-study*) за еволюцията и разнообразието в отчитането на пропорциите, проф. Веков демонстрира как една-единствена мерна единица минава през десетки метаморфози и превъплъщения, свързани с драстични разлики в нейните показатели, наименование и приложение. Използваният подход служи като пример за това как цялостното развитие на различните мерни единици е тясно обвързано със стопанската еволюция на отделните народи и отговаря на появата на специфични нужди от ежедневен и политически характер (с. 28–36).

Втората глава – „*Мерки за площ*“, се занимава с обрисуването на няколко основни модела за отчитане на пространството, най-вече в контекста на селско-стопанското развитие на Европа. В рамките на 10 страници проф. Веков използва сравнителен анализ, за да покаже сходствата и различията в изграждането на мерителните системи при различните европейски народи. Изследователят съумява да проследи някои специфични лингвистични връзки между отделните термини, както и да обоснове появата на отделни мерки за площ на база икономическата активност и стопанското развитие в отделните общества (с. 40–49). Текстът покрива примери от широк географски диапазон – Германия, Франция, Италия, Испания, Русия и Балканите.

Третата глава е посветена на мерките за обем. Макар и кратка – в обем две страници, тя предлага добър паралел между развитието на основните мерни единици за обем в българските земи със сходни по вид и произход мерителни системи, прилагани в Източна Европа и в Русия (с. 50–51). Авторът оставя възможност за по-обстойно разглеждане на въпроса в рамките на последващи монографии.

Четвъртата част е всъщност най-сериозната от гледна точка на научен принос и представлява подробен енциклопедичен речник на основните мерни единици, използвани в Европа и в света в предметричната и доиндустриалната епоха, както и на специфични мерни единици, срещащи се в българските земи. В обем от 75 страници, справочният апарат предоставя както дефиниции на основните мерки, така и ценни изчисления и сравнителни таблици, показващи взаимовръзката и разликите в отчитането на една и съща мерна единица при различните народи. Струва си тук да посочим няколко примера като *акър* (с. 53–55), *арпент* (с. 59–68), *аун* (с. 69–74) и *миля* (с. 99–100), при които проф. Веков методично и прецизно е изчислил разликите в дължината на мерните единици според региона на тяхното използване и ги е съпоставил на база приравняването им към метричната система. Безспорно тази част от изследването ще представлява най-сериозен интерес за научното общество, тъй като позволява книгата да бъде използвана като референция при изготвянето на всякакъв вид

изследвания, при това далеч не само в областта на историята и метрологията.

Изследването приключва с изключително обстоен и богат библиографски материал, събрал извори, официални документи, статии и монографии на няколко езика. Библиографията ясно демонстрира огромното количество труд по осмислянето и систематизирането на информацията, извършен от проф. Веков за създаването на неговата монография. В обем от 53 страници, библиографията включва общо над 570 отделни източника на информация.

Опирайки се на огромно количество извори, историография и официални данни, проф. д.и.н. Манчо Веков е съставил една изключително важна със своя принос монография, която се превръща в полезен справочник за учени от различни дисциплини, които интегрират теми от областта на метрологията и историческото пространствено мислене в своите трудове. В кратък, стегнат и ясен вид са изложени множество данни и идеи, които помагат на читателя да придобие една по-широка представа за връзката между обществото, културата и светоусещането в отминалите епохи. „*Как дедите ни са измервали пространството*“ е пореден успех в научната работа на Манчо Веков и ознаменува дългогодишните му постижения в развитието на науката за мерните единици и тяхното отношение към историята както на българския народ, така и на света като цяло.

Дата на подаване на статията в редакцията: 23.05.2025 г.